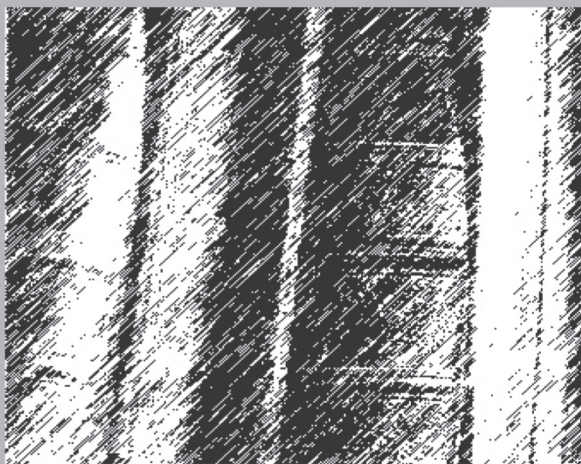

Ryszard Wroczyński. Życ w ludziach i dziełach.
Red. Ewa Kozdrowicz, Tadeusz Pilch. Warszawa,
Pedagogium — Wyższa Szkoła Pedagogiki
Resocjalizacyjnej 2007, ss. 268
ISSN 1642-672X

W roku 2007 minęła dwudziesta rocznica śmierci wybitnego polskiego pedagoga społecznego Profesora Ryszarda Wroczyńskiego. Wydarzenie to zbiegło się jednocześnie z pięćdziesięcioleciem istnienia Katedry Pedagogiki Społecznej w Uniwersytecie Warszawskim, założonej właśnie przez Profesora. Te dwie rocznice były inspiracją do przygotowania publikacji, w której została przypomniana ta wybitna postać pedagogiki społecznej. Bo choć Ryszard Wroczyński nie jest ostatnim z ważnych twórców tej dyscypliny, to w sposób szczególny i wyraźny przysłużył się do jej rozwoju.

Powyższe więc okoliczności były i są bardzo dobrą okazją do przypomnienia tak ważnej postaci, tym bardziej że trochę paradoksalnie, tak wielki i twórczy dorobek Profesora Wroczyńskiego stosunkowo rzadko dotąd był i jest rekonstruowany, a jeszcze rzadziej reinterpretowany. Na uwagę zasługują tu zwłaszcza dotychczasowe prace badawcze W. Theissa, w których autor ten przybliży zarówno osobę Profesora jak również Jego dorobek (Theiss, 1988; 1996; 2003). Częściej jednak dotychczas postać R. Wroczyńskiego przywoływano raczej okazjonalnie, z powodu różnych rocznic oraz jubileuszy (Przeclawska, Theiss, 1999; Lewowicki, 1996). Podjęty więc trud i wysiłek redaktorów przygotowane-

go opracowania T. Pilcha oraz E. Kozdrowicz zasługuje na szczególne uznanie.

Publikacja składa się z dwóch części. Pierwsza jest niejako wprowadzeniem do całości, a druga stanowi zasadniczą część dzieła — to jest wybór pism Ryszarda Wroczyńskiego. W pierwszej części redaktorzy opracowania przypominają postać Wroczyńskiego, na co składa się zarówno tekst T. Pilcha przypominający tę postać jako uczonego i nauczyciela, oraz drugi tekst — krótkie wspomnienie o Profesorze spisane przez Jego syna Tomasza Wroczyńskiego. Tak skomponowana prezentacja zamyka, opracowane przez E. Kozdrowicz, kalendarium życia i działalności Profesora, jak również wykaz Jego publikacji.

W części drugiej natomiast oddano już głos samemu R. Wroczyńskiemu, przywołując fragmenty Jego wybranych publikacji, które zaprezentowano w sześciu działach zatytułowanych kolejno: *Obszary pedagogiki społecznej*, *Sylwetki*, *Wychowanie poza szkołą*, *Podstawy metodologii pedagogiki społecznej*, *Edukacja permanentna*, *Dzieje wychowania fizycznego i sportu*.

Choć wszystkie teksty, które składają się na część pierwszą przygotowanej książki, stanowią swoistego rodzaju całość, której celem jest charakterystyka postaci Ryszarda Wroczyńskiego i Jego dokonań, to jednak na szczególną uwagę zasługuje tekst T. Pilcha. Autor ten w sposób interesujący — żywym i zaangażowanym językiem świadka wydarzeń, które opisuje — opowiedział życie R. Wroczyńskiego, przywołując najważniejsze wydarzenia z biografii Wroczyńskiego, zwłaszcza gdy chodzi o działalność naukową. Jest to barwne wspomnienie postaci, z opisem i charakterystyką jej zainteresowań, twórczości — powstałych dzieł, tworzonych instytucji oraz aktywności zawodowej na ich gruncie. Poznajemy tutaj doświadczenia pierwszych lat pracy R. Wroczyńskiego, najpierw jako nauczyciela szkół średnich w Białymstoku, dalej okres Jego studiów na Uniwersytecie Jagiellońskim, a potem początek i rozwój pracy naukowej, szczególnie na Uniwersytecie Warszawskim. Tam zaś pracę Profesora i grono Jego pierwszych uczniów tworzących Katedrę Pedagogiki Społecznej. T. Pilch przywołuje tu szereg postaci (uczniów) Profesora, którzy towarzyszyli Mu na drodze Jego pracy naukowej. I choć na ten zaprezentowany, barwny obraz życia Profesora Wroczyńskiego składają się skądinąd znane fakty, to jednak trzeba podkreślić, że przygotowany tekst jest bardzo żywy, dynamiczny, wiarygodnie przedstawiający postać Profesora Wroczyńskiego i Jego dokonania.

Interesującym dopełnieniem opracowania T. Pilcha jest umieszczone zaraz po nim wspomnienie o R. Wroczyńskim autorstwa syna Profesora — Tomasza Wroczyńskiego. I choć samo wspomnienie jest bardzo ważne, również z punktu widzenia badań nad biografią Profesora Wroczyńskie-

go — poszukiwania nowych źródeł w tym względzie, to jednak szkoda, iż redaktorzy książki nie podjęli trudu odkrywania kolejnych, nowych dróg — nowych wspomnień, tak wielu jeszcze przecież żyjących świadków życia Profesora Wroczyńskiego¹. Byłby to niewątpliwie dodatkowy atut przygotowanej książki. Takie odkrycia — nowe wątki i nowe odsłony wydarzeń, mogłyby również — być może — ubogacić opracowane przez E. Kozdrowicz kalendarium życia i działalności R. Wroczyńskiego, które jest jakby klamrą spinającą opracowanie T. Pilcha oraz wspomnienia T. Wroczyńskiego. Część pierwsza przygotowanej książki kończy się, jak już wspomniano, prezentacją — spisem publikacji Profesora. Prezentacja ta wpisuje się w już istniejące opracowania tego typu, chodzi tu o opracowania B. Passini oraz W. Theissa i U. Pawłowicz². W stosunku jednak do już istniejących wyraźną wartością przygotowanego zestawienia E. Kozdrowicz jest dział: *Recenzje i noty* oraz dział *Wypowiedzi, wywiady, polemiki i inne prace*. Te zagadnienia podjęte przez autorkę (w odróżnieniu od głównych dzieł Ryszarda Wroczyńskiego stosunkowo znanych i dość dobrze dostępnych) ciągle oczekiwana — jak się wydaje — na dalsze poszukiwania i badania, stąd też ich podjęcie zasługuje na szczególne uznanie.

Omawiana tu część pierwsza, jak było to już powiedziane, jest niejako wprowadzeniem do zasadniczej — drugiej części książki, w której jej redaktorzy przywołali i zaprezentowali wybrane przez siebie fragmenty prac R. Wroczyńskiego (zaprezentowano dwadzieścia tekstów). Ponieważ dorobek pisarski R. Wroczyńskiego jest bardzo obszerny, prezentacja tego dorobku wymaga określonego uporządkowania tekstów — przyjęcia klucza ich czytania. W tej kwestii zresztą istnieją różne podejścia, które zależą również od tego, czy przygotowywany wybór tekstów ma charakter bardziej dydaktyczny (co — jak się zdaje — ma miejsce częściej, są to wszelkiego rodzaju wypisy ze źródeł), czy też służyć pogłębionej rekonstrukcji poglądów danego autora i wówczas jest to dobór celowy, podyktowany przyjętą interpretacją jego twórczości lub chęcią ich nowego odczytania. Redaktorzy omawianej książki zdaje się, iż są wyraźnie bliżsi podejściu pierwszemu i chodzi im głównie o przypomnienie zapomnianych, a ważnych prac Wroczyńskiego, bez pretensji do ich rozczytywania na tle koncepcji i nurtów nauk społecznych, czy też pogłębionej ich rekonstrukcji/reinterpretacji. Podejście takie potwierdzają słowa redaktorów ze wstępu, iż: „Kryterium głównym dokonanego tu wyboru była chęć

¹ Tekst powyższy jest już znany w środowisku pedagogów społecznych, był wygłaszany z okazji rocznicy urodzin Profesora Wroczyńskiego na seminarium pt. „Rozwój kształcenia ustawicznego”, które odbyło się 29.03.1999 roku w Warszawie.

² Zob. Passini, 1999; por. wcześniejsze opracowanie tej autorki: Passini, Pilch red., 1979, także: Theiss, Pawłowicz, 2001.

przypomnienia niektórych prac niezwykle wartościowych, nadal aktualnych, inspirujących, zachęcających do refleksji i działania”. Zgodnie więc z przyjętym podejściem wybrane fragmenty prac Wroczyńskiego zaprezentowane w książce, przyporządkowano wyszczególnionym wyżej sześciu kategoriom tematycznym. I choć kategorie te wpisują się w charakterystykę poglądów autora i oddają ich specyfikę oraz zakres, to jednak ich kolejność zdaje się być nie do końca uporządkowana. Idąc bowiem drogą pewnej logiki rozwoju dyscypliny i prezentacji jej wątków (a w książce zaprezentowano Ryszarda Wroczyńskiego głównie jako pedagoga społecznego, i to zdaje się być główny kierunek doboru tekstów — pedagogika społeczna jej rozwój i ukształtowane obszary badawcze, w ujęciu autora), układ przyjętych kategorii tematycznych mógłby raczej wyglądać w sposób następujący: obszary pedagogiki społecznej, wychowanie poza szkołą, edukacja permanentna, podstawy metodologii pedagogiki społecznej, i dalej: sylwetki, dzieje wychowania fizycznego i sportu.

W stosunku do przyjętych kategorii tematycznych dobór samych tekstów wydaje się prawidłowy i adekwatny. Należy tu jednak zwrócić uwagę, iż autorzy wyboru pism posłużyli się głównie artykułami R. Wroczyńskiego, publikowanymi w czasopiśmie lub pracach zbiorowych. Można postawić pytanie, czy był to świadomy i zamierzony wybór?

Autorzy książki, w jednym z tematycznych działów podjęli się również, poza tym wiodącym wątkiem pedagogiki społecznej, zaprezentowania twórczości Ryszarda Wroczyńskiego z zakresu dziejów wychowania fizycznego i sportu, co jest ich dużą zasługą. Ten bowiem wątek twórczości Wroczyńskiego ciągle jest mało badany i mało rozpoznany, a jest on — jak sądzę — istotny również z punktu widzenia rozpoznania specyfiki koncepcji tworzonych przez tego autora.

Podsumowując, można powiedzieć, iż ukazanie się książki — wyboru tekstów źródłowych obejmujących twórczość R. Wroczyńskiego autorstwa i pod redakcją T. Pilcha i E. Kozdrowicz jest ważnym wydarzeniem dla środowiska pedagogów społecznych. Przypomniana została postać bardzo ważna i znacząca dla tego środowiska. Ryszard Wroczyński bowiem pozostanie jedną z kluczowych postaci polskiej pedagogiki społecznej. Z jednej strony, był on kimś, kto przyczynił się do organizacyjnego odrodzenia tej dyscypliny w trudnych latach tak zwanego realnego socjalizmu, nieufnego do innych niż marksistowskie interpretacje życia społecznego. Z drugiej zaś strony — w sposób twórczy rozwinął polską pedagogikę społeczną, nawiązując do bogatych tradycji XIX-wiecznych, rodzimych jak i zachodnich koncepcji społecznych i socjologicznych. Ten wątek jednak — rekonstrukcji jego poglądów pozostaje nadal otwarty. Aktualne są bowiem nadal pytania: w jaki sposób R. Wroczyński uzasadniał opisywane przez siebie relacje społeczne, do jakich nurtów i prądów nauk spo-

łecznych w tym zakresie nawiązywał. Na ile przyjął, na ile zaś przeżył ewolucjonizm i determinizm przyjmowany w XIX-wiecznych nurtach empirycznej socjologii — tak chętnie przez niego przywoływanych. I w końcu w jaki sposób interpretował i w jakim zakresie przenosił idee pozytywizmu na grunt pedagogiki społecznej, oraz czy i w jaki sposób inspirowały go marksowskie strukturalno-systemowe idee reformy społecznej, przyjmowane głównie na gruncie ówczesnej polityki społecznej i oświatowej — tak wyraźnie obecne w pedagogice społecznej tamtych lat.

Przygotowany i zredagowany przez T. Pilch i E. Kozdrowicz wybór tekstów źródłowych R. Wroczyńskiego, choć nie podejmuje tych wątków bezpośrednio i nie wyrasta z takiej dyskusji, jest kolejnym krokiem zbliżającym nas do tych odpowiedzi, daje nam bowiem możliwość wglądu w twórczość jednego z najwybitniejszych polskich pedagogów społecznych.

Bibliografia

- Lewowicki T., 1996: *Rozwój kształcenia ustawicznego. Seminarium naukowe organizowane w 90-lecie urodzin Prof. Ryszarda Wroczyńskiego*. „Ruch Pedagogiczny”, nr 1—2.
- Passini B., 1999: *Publikacje Prof. dr. Ryszarda Wroczyńskiego*. „Ruch Pedagogiczny”, nr 1—2.
- Passini B., Pilch T., red., 1979: *Wychowanie i środowisko*. Warszawa.
- Przeclawska A., Theiss W., 1999: *Pedagogika społeczna. Pytania o XXI wiek. Pamięci Profesora Ryszarda Wroczyńskiego*. Warszawa.
- Theiss W., 1988: *Ryszard Wroczyński. 1909—1987*. „Przegląd Historyczno-Oświatowy”, nr 3 (121).
- Theiss W., 1996: *Pedagogika społeczna w koncepcji Ryszarda Wroczyńskiego (1909—1987)*. W: *Studia z pedagogiki społecznej*. Red. S. Kawula. Olsztyn.
- Theiss W., 2003: *Korespondencja Heleny Radlińskiej z Ryszardem Wroczyńskim z lat 1946—1954*. „Nauka Polska”, T. 12 (37).
- Theiss W., Pawłowicz U., 2001: *Bibliografia prac Ryszarda Wroczyńskiego*. Warszawa.

Mariusz Cichosz